

*асистент кафедри економічної кібернетики та
управління економічною безпекою,*

Харківський національний університет радіоелектроніки

ORCID: <https://orcid.org/0009-0000-2251-4342>

Худяков Д.Л.,

здобувач вищої освіти,

Харківський національний університет радіоелектроніки

ORCID: <https://orcid.org/0009-0006-1831-1941>

Герасимюк Д.Ю.,

здобувач вищої освіти,

Харківський національний університет радіоелектроніки

ORCID: <https://orcid.org/0009-0002-8311-5884>

ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА ЯК ОСНОВА СТАЛОГО ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

У сучасних умовах інноваційна діяльність є ключовим чинником забезпечення сталого економічного розвитку підприємств. Зміни в економічному, технологічному та соціальному середовищі створюють нові виклики для бізнесу, які потребують швидких і ефективних рішень. У цьому контексті впровадження інновацій стає важливим інструментом підвищення конкурентоспроможності, продуктивності та адаптивності підприємств.

Сталий економічний розвиток базується на здатності підприємств створювати цінність, використовуючи ресурси з максимальною ефективністю та мінімальним негативним впливом на довкілля. Інновації, що охоплюють технологічні, організаційні та управлінські аспекти, сприяють досягненню цих цілей, забезпечуючи стабільне зростання в умовах глобалізації та цифровізації економіки. Водночас інноваційна діяльність стикається з низкою викликів, таких

як обмеженість ресурсів, висока конкуренція та ризики, пов'язані з невизначеністю результатів. Це вимагає формування ефективних механізмів стимулювання інновацій та інтеграції їх у бізнес-процеси підприємств.

Теоретико-методологічні аспекти інноваційної діяльності підприємств та її значення для сталого розвитку економіки висвітлені у працях таких науковців, як Дунська А. Р., Шевченко Т. Л. [1], Асланян О. І. [2], Большая О. В., Іщенко І. С. [3], Шушкова Ю. В., Штундер І. М., Лапінський С. С. [4], Ємельянов О. Ю., Данилович О. Т. [5, 6], Полозова Т. В., Ткаченко А. Г. [7], Літвінов О. С., Куманова П. В. [8] та інших. Увага дослідників зосереджена на аналізі механізмів підтримки інновацій, вивченні ключових проблем і викликів, а також розробці рекомендацій для підвищення ефективності інноваційної активності.

Метою статті є дослідження ролі інноваційної діяльності у забезпеченні сталого економічного розвитку підприємства.

Інновації є невід'ємною складовою сталого економічного розвитку підприємств, оскільки вони забезпечують гнучкість і адаптивність бізнесу до впливу факторів зовнішнього та внутрішнього середовища. Завдяки інноваціям підприємства отримують можливість оптимізувати виробничі процеси, зменшити витрати, покращити якість продукції та розширити свій ринковий потенціал. Це дозволяє створювати додану вартість із мінімальним впливом на довкілля, що є важливим аспектом сталого розвитку.

Однією з ключових переваг інновацій є підвищення ефективності виробництва. Використання новітніх технологій і автоматизації дозволяє знизити витрати ресурсів, підвищити продуктивність праці та покращити якість кінцевого продукту. Впровадження інноваційних підходів до управління ресурсами також сприяє зменшенню негативного впливу на довкілля, що відповідає сучасним вимогам до екологічності бізнесу.

Крім цього, інновації сприяють оптимізації витрат та збільшенню доходів підприємства. Інноваційні рішення в логістиці, маркетингу та організації бізнес-процесів дозволяють скорочувати витрати, одночасно збільшуючи обсяги

продажів завдяки виходу на нові ринки чи створенню унікальних продуктів. Наприклад, цифрові технології значно спрощують взаємодію з клієнтами, сприяючи збільшенню їхньої лояльності та розширенню клієнтської бази.

Ще одним важливим аспектом є підвищення конкурентоспроможності підприємств через інновації. Ті компанії, які активно інвестують у розвиток нових технологій і продуктів, отримують стратегічну перевагу на ринку. Вони здатні запропонувати споживачам нові рішення, які відповідають сучасним потребам і трендам, що підвищує їх імідж та збільшує ринкову частку.

Інноваційна діяльність також стимулює сталий економічний розвиток на регіональному та національному рівнях. Завдяки впровадженню інновацій створюються нові робочі місця, зростають доходи місцевих бюджетів, формується сучасна інфраструктура. У глобальному контексті інноваційні підприємства мають можливість інтегруватися в міжнародні ринки, підвищуючи таким чином свою конкурентоспроможність та сприяючи зміцненню позицій національної економіки.

У таблиці 1 продемонстровано ключові аспекти впливу інновацій на сталий розвиток з урахуванням економічних, екологічних, соціальних та технологічних вигід, що сприяють досягненню довгострокових цілей.

Впровадження нових технологій та розробок вимагає не лише внутрішніх зусиль підприємства, але й використання зовнішніх інструментів підтримки. Саме через ефективне застосування механізмів стимулювання, таких як інвестиції у наукові дослідження, розвиток партнерств і державна підтримка, можна забезпечити умови для реалізації інноваційного потенціалу. Тому наступним кроком є аналіз цих механізмів, що сприяють розвитку інновацій та забезпечують сталий прогрес підприємства в умовах сучасної економіки.

Стимулювання інноваційної діяльності підприємств вимагає впровадження багаторівневих механізмів, що охоплюють фінансування, співпрацю та регуляторну підтримку (рис. 1).

Таблиця 1 – Ключові аспекти впливу інновацій на сталий розвиток

Сфера впливу	Роль інновацій	Приклад
Економічний розвиток	Підвищення продуктивності, зниження витрат, зростання конкурентоспроможності	Впровадження автоматизованих виробничих ліній, розвиток цифрової економіки
Екологічна сталість	Зменшення викидів, оптимізація ресурсів, використання відновлюваних джерел енергії	Розробка електромобілів, технологій переробки відходів, зелена енергетика
Соціальна відповідальність	Підвищення рівня зайнятості, створення нових робочих місць, доступ до якісних послуг	Розвиток дистанційної освіти, створення інклюзивного дизайну, покращення медичних технологій
Інфраструктурний розвиток	Оптимізація міської інфраструктури, розвиток «розумних» міст	Інноваційні системи управління трафіком, розвиток мережі зарядних станцій для електромобілів
Технологічний прогрес	Створення нових продуктів і процесів, впровадження інноваційних бізнес-моделей	Розвиток штучного інтелекту, впровадження блокчейн-технологій, виробництво біоматеріалів

Джерело: розроблено авторами.

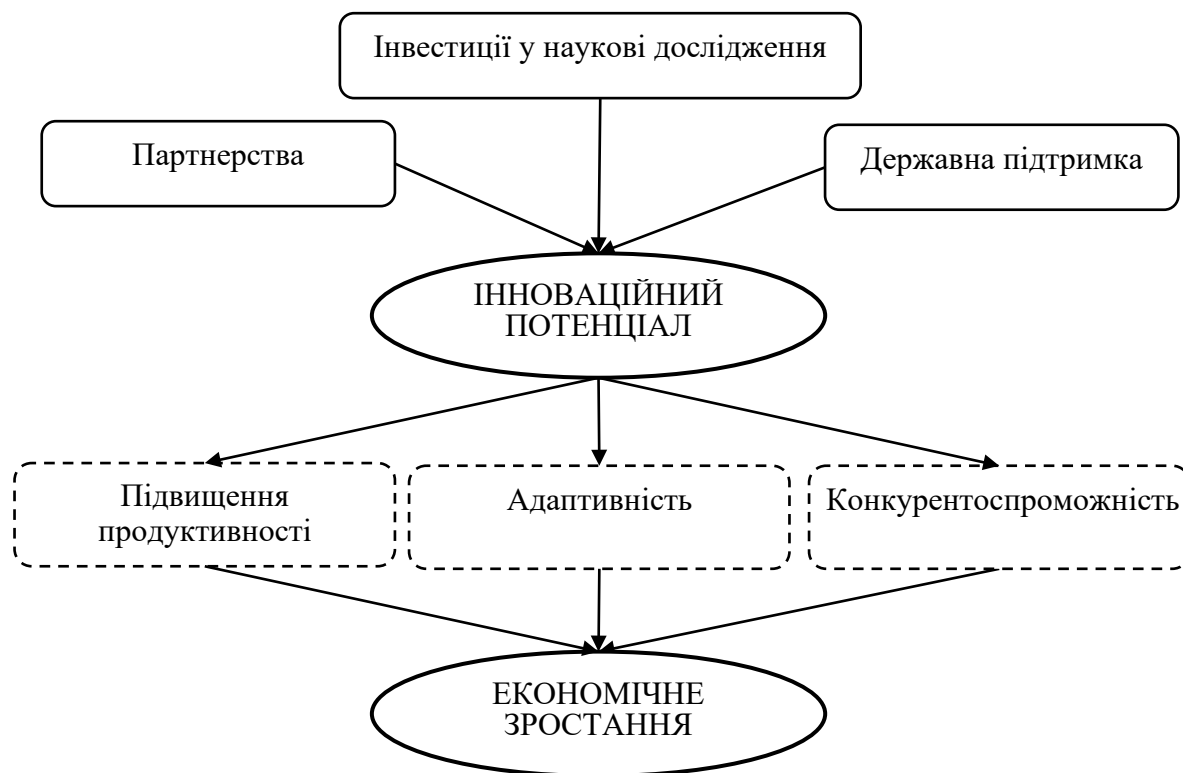

Рисунок 1 – Механізми інноваційної діяльності та їх вплив на економічне зростання

Джерело: розроблено авторами.

Ключову роль відіграють інвестиції у дослідження та розробки, що забезпечують технологічний прорив та формують основу інноваційного потенціалу. Підтримка досліджень дозволяє підприємствам створювати новітні продукти, удосконалювати процеси та адаптуватися до змін ринку. Інвестиційна активність стимулюється як із внутрішніх ресурсів підприємств, так і через залучення зовнішнього фінансування, включаючи венчурні фонди, міжнародні гранти та приватних інвесторів.

Іншою важливою складовою є побудова партнерських зв'язків між підприємствами, науковими установами та урядовими організаціями. Такі колаборації дозволяють об'єднати ресурси, знання та досвід для створення інноваційних рішень. Особливе значення мають спільні проєкти з університетами, які сприяють швидкому переходу від наукових досліджень до практичного впровадження. Інноваційні кластери, бізнес-інкубатори та науково-технічні парки стають платформами для цієї взаємодії, надаючи підприємствам доступ до необхідної інфраструктури та мережевих можливостей.

Державна підтримка залишається важливим фактором стимулювання інновацій. За допомогою інструментів, таких як податкові стимули, пільгове кредитування та фінансування стратегічних проєктів, уряд забезпечує сприятливі умови для зростання інноваційної активності. Також важливим є запровадження програм, спрямованих на підтримку малих і середніх підприємств, які часто є джерелами проривних технологій.

Усі ці механізми створюють комплексну систему, що сприяє ефективному розвитку інноваційної діяльності. Поєднання фінансових інструментів, партнерських ініціатив та державної підтримки дозволяє підприємствам успішно впроваджувати інновації, підвищуючи їх конкурентоспроможність і забезпечуючи сталий розвиток економіки.

Попри важливість і необхідність використання різноманітних механізмів стимулювання інноваційної діяльності, що сприяють розвитку підприємств,

існують значні проблеми та виклики, які можуть обмежувати ефективність цих інструментів. Незважаючи на державну підтримку, інвестиції в дослідження та розробки, а також партнерства з науковими установами, підприємства стикаються з низкою перешкод, таких як недостатня фінансова стабільність, відсутність інфраструктури для підтримки інновацій або недостатня правова база. Тому, для забезпечення сталого інноваційного розвитку необхідно глибше проаналізувати існуючі проблеми та виклики, що стоять перед підприємствами на шляху впровадження інновацій, а також знайти ефективні способи їх подолання. Основні проблеми, з якими стикаються підприємства під час впровадження інновацій, а також потенційні наслідки для економіки та підприємств у цілому представлено у таблиці 2.

Таблиця 2 – Проблеми впровадження інновацій в контексті «причини-наслідки»

Проблема	Причини	Наслідки для підприємства	Наслідки для економіки
Обмежений доступ до фінансових ресурсів	Високий рівень ризику інновацій, нестабільність економічної ситуації, відсутність достатньої кількості інвесторів	Погіршення здатності інвестувати у наукові дослідження, уповільнення темпів інноваційного розвитку	Зниження темпів економічного зростання, відставання в інноваційному розвитку
Недостатня технологічна інфраструктура	Застаріле обладнання, відсутність доступу до нових технологій, недостатня кваліфікація кадрів	Ускладнення впровадження нових технологій, зниження конкурентоспроможності	Відставання країни в технологічному прогресі, зниження ефективності виробництва
Недостатня кваліфікація кадрів	Низький рівень освіти в галузі високих технологій, нестача спеціалістів з інноваційних дисциплін	Складнощі в розробці та впровадженні інновацій, зниження ефективності роботи	Обмежений ріст економіки через відсутність висококваліфікованих кадрів у галузях інновацій
Ризики невизначеності ринкових умов	Зміни в попиті, нестабільність ринкових умов, політичні та економічні фактори	Невизначеність результатів інвестицій, збільшення ризиків для підприємства	Ускладнення розвитку нових галузей і технологій, можливі економічні кризові явища
Регуляторні бар'єри	Складність законодавчих процедур, відсутність сприятливого законодавства для підтримки інновацій	Збільшення витрат на виконання регуляторних вимог, уповільнення інноваційної діяльності	Зниження темпів інноваційного розвитку на національному рівні, обмеження конкурентоспроможності країни

Джерело: розроблено авторами.

Однією з головних перешкод для підприємств є недостатня кількість фінансових ресурсів, необхідних для впровадження інновацій. Інноваційні проєкти вимагають значних інвестицій на різних етапах: від досліджень та розробок до впровадження нових технологій у виробництво. Для багатьох підприємств, особливо малих і середніх, доступ до таких ресурсів обмежений. Високий рівень фінансових ризиків і нестабільність ринку знижують зацікавленість інвесторів, а також ускладнюють отримання кредитів та залучення венчурного капіталу. Державне фінансування також часто є обмеженим і не завжди доступним для тих, хто найбільше потребує підтримки.

Недостатня технологічна інфраструктура та брак кваліфікованих кадрів, необхідних для ефективного впровадження інновацій – ще одна важлива проблема. Багато підприємств не можуть дозволити собі модернізацію або оновлення виробничих потужностей, що обмежує їх здатність впроваджувати нові технології. Відсутність сучасних науково-дослідних лабораторій, інноваційних центрів або технопарків також створює труднощі для розвитку інновацій. Крім того, багато підприємств стикаються з проблемою дефіциту кваліфікованих кадрів, здатних працювати з новітніми технологіями. Система освіти не завжди відповідає вимогам сучасного ринку праці, що ускладнює пошук потрібних спеціалістів.

Впровадження інновацій завжди супроводжується високими ризиками, які можуть вплинути на результат і загальний успіх підприємства. Невизначеність ринкових умов є однією з основних перепон для ефективної реалізації інновацій. Підприємства часто не можуть точно передбачити, як буде сприйнята їхня нова технологія чи продукт на ринку, що ставить під сумнів доцільність інвестицій у нові розробки. Крім того, інноваційні проєкти часто супроводжуються високим рівнем невизначеності щодо їхніх результатів, що може призвести до фінансових втрат, якщо продукт або технологія не відповідають очікуванням споживачів або не приносять очікуваного доходу. Крім того, швидкий розвиток конкурентів, які можуть

впроваджувати подібні рішення, ще більше підвищує ризики, оскільки інноваційні продукти можуть стати застарілими або неконкурентоспроможними на ринку.

Враховуючи фінансові, технологічні та кадрові труднощі, а також ризики, пов'язані з невизначеністю ринкових умов, підприємства потребують розробки та впровадження відповідних заходів, спрямованих на зниження цих бар'єрів. У цьому контексті важливо розглянути можливі рекомендації, які дозволять підвищити інноваційну активність і створити сприятливі умови для реалізації інноваційної діяльності на підприємствах.

Для активізації інноваційної діяльності підприємств необхідно впроваджувати комплексні заходи, що охоплюють стратегічне планування, інтеграцію новітніх технологій та залучення фінансових ресурсів (рис. 2).

Одним з основних кроків є розробка довгострокових інноваційних стратегій, які повинні стати основою для подальшого розвитку підприємства. Чітко сформульовані інноваційні цілі, що відповідають загальним стратегічним завданням, допоможуть спрямувати зусилля на досягнення конкретних результатів, таких як підвищення конкурентоспроможності, зменшення витрат або вихід на нові ринки. Важливо, щоб інноваційна стратегія була гнучкою і здатною швидко адаптуватися до змін ринкових умов, що дозволяє підприємству бути готовим до непередбачуваних ситуацій та своєчасно коригувати плани.

Однією з ключових складових інноваційної стратегії є інтеграція цифрових технологій у бізнес-процеси. Цифровізація не тільки підвищує ефективність існуючих процесів, але й відкриває нові можливості для створення інноваційних продуктів та послуг. Наприклад, автоматизація виробництва та використання сучасних цифрових інструментів для управління ланцюгами поставок дозволяють значно знизити витрати та покращити швидкість реагування на змінювані умови. Інтернет речей (IoT) і аналіз великих даних надають підприємствам можливість більш точно оцінювати потреби споживачів, передбачати ринкові тенденції та оптимізувати використання ресурсів.

Рисунок 2 – Комплексні заходи щодо активізації інноваційної діяльності підприємств

Джерело: розроблено авторами.

Для реалізації інноваційних проєктів також необхідно залучати інвесторів і венчурні фонди. Однією з головних перешкод для інноваційної діяльності є брак

фінансування, тому важливо розробити привабливі інвестиційні пропозиції, що можуть зацікавити потенційних інвесторів. Стратегічні партнерства з великими компаніями або науковими установами можуть допомогти не лише у фінансуванні, але й в обміні знаннями та ресурсами, що прискорює процес розробки та впровадження інновацій. Пошук венчурних фондів та інших інвесторів для підтримки стартапів є особливо важливим для малих підприємств, які не мають достатніх власних ресурсів.

Нарешті, важливим аспектом є створення сприятливого середовища для комерціалізації інновацій. Це включає захист інтелектуальної власності, що дозволяє підприємствам ефективно використовувати свої розробки та отримувати від них прибуток. Розширення ринків збуту через партнерства з дистриб'юторами та торговими мережами допомагає вивести інноваційні продукти на ринок, забезпечуючи їм успішне просування. Крім того, інкубатори та акселератори для стартапів можуть значно полегшити процес комерціалізації, надаючи необхідну підтримку в усіх аспектах – від фінансування до стратегічного консультування.

У результаті, комплексний підхід, що включає довгострокове планування, технологічні інновації, залучення фінансування та створення сприятливих умов для комерціалізації, дозволяє підприємствам активізувати свою інноваційну діяльність і досягти стійкого розвитку на ринку.

Інноваційна діяльність є фундаментом для забезпечення сталого економічного розвитку підприємства. В умовах глобалізації, швидких змін на ринку та технологічних зрушень, впровадження інновацій стає необхідною умовою для збереження конкурентоспроможності і розвитку. Інновації дають підприємствам можливість не тільки удосконалювати існуючі продукти і послуги, але й створювати нові, що відповідають потребам споживачів та вимогам ринку. Вони дозволяють знизити витрати, підвищити ефективність бізнес-процесів і поліпшити адаптивність підприємств до змін.

Ефективна реалізація інноваційного потенціалу підприємства є важливим фактором для підвищення продуктивності та конкурентоспроможності. Інновації відкривають нові можливості для росту, сприяють оптимізації ресурсів, поліпшенню якості продукції та послуг. Вони дозволяють підприємствам швидше реагувати на змінювані ринкові умови і зберігати стійкість навіть у періоди економічної нестабільності. Це особливо важливо у сучасному світі, де технології швидко застарівають, а здатність адаптуватися до нових умов стає вирішальним фактором для виживання на ринку.

Однак, для того, щоб інноваційний потенціал був реалізований на практиці, необхідно створити умови для тісної взаємодії між бізнесом, науковими установами та державними органами. Спільна робота цих трьох секторів дозволить створити інноваційне середовище, яке сприятиме розвитку нових технологій та їх впровадженню в реальне виробництво. Бізнес забезпечує фінансову базу і практичні навички для реалізації інновацій, наука створює нові ідеї та технології, а держава сприяє розвитку інноваційної інфраструктури, надаючи необхідні фінансові та правові інструменти для підтримки інноваційної діяльності.

Інноваційна діяльність має стати невід'ємною частиною стратегії кожного підприємства, яке прагне до сталого розвитку. Забезпечення ефективної реалізації інновацій, стимулювання взаємодії між бізнесом, наукою та державою дозволить не лише підвищити конкурентоспроможність підприємств, але й сприятиме сталому економічному розвитку на національному рівні.

Таким чином, у даному дослідженні визначено поняття інноваційної діяльності як стратегічного чинника сталого економічного розвитку підприємств, проаналізовано ключові механізми її стимулювання та окреслено основні проблеми і виклики. Отримані результати можуть слугувати базою для подальших досліджень, зокрема щодо розробки ефективних моделей взаємодії бізнесу, науки та держави, а також удосконалення механізмів фінансування інноваційних

проектів для забезпечення стійкого зростання та інтеграції підприємств у глобальні ринки.

Перелік джерел посилання

1. Дунська А. Р., Шевченко Т. Л. Роль інновацій у забезпеченні сталого розвитку міжнародної діяльності підприємства. *Ефективна економіка*. 2023. № 12. URL: <http://surl.li/klcsiuy> (дата звернення: 18.11.2024).

2. Асланян О. І. Аналіз впливу інноваційної діяльності на конкурентоспроможність підприємств. *Економічний простір*. 2024. № 189. С. 52-57.

3. Большая О. В., Іщенко І. С. Вплив інноваційної діяльності підприємств на розвиток економіки України. *Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво*. 2023. № 4. С. 33-37.

4. Шушкова Ю. В., Штундер І. М., Лапінський С. С. Стан та перспективи розвитку інноваційної діяльності в Україні. *Ефективна економіка*. 2023. № 12. URL: <http://surl.li/avhxco> (дата звернення: 18.11.2024).

5. Ємельянов О. Ю., Данилович О. Т. Перешкоди, що постають при здійсненні інноваційної діяльності підприємств, та напрями їх подолання. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. Серія: Економічні науки. 2023. № 9(1). С. 42-48.

6. Ємельянов О. Ю., Данилович О. Т. Принципи, напрями та показники аналізування інноваційної діяльності підприємств. *Ефективна економіка*. 2023. № 10. URL: <http://surl.li/ijjqjc> (дата звернення: 20.11.2024).

7. Полозова Т. В., Ткаченко А. Г. Модель інноваційного розвитку компетентної організації. *Економічний простір*. 2024. № 191. С. 384-389.

8. Літвінов О. С., Куманова П. В. Інноваційна діяльність, як засіб підвищення конкурентоспроможності продукції суб'єктів підприємництва. *Науковий вісник Одеського національного економічного університету*. 2021. № 9-10. С. 147-154.